

Kitap:

POPÜLER KÜLTÜR VE FACEBOOK

GOSSIP AND THE EVOLUTION OF FACEBOOK

DEDİKODU VE FACEBOOK' UN EVRİMİ*

Editör:

D.E. WITTKOWER

Yazar:

Margaret A. CUONZO

Çeviren:

Ayşe BİLGİNER**

---

* Margaret A. Cuonzo, Populer Culture And Philosophy, Facebook And Philosophy, What's On Your Mind? Edited By D.E.Wittkower, Open Court Chicago and LaSalle, Illinois, p:173-179 (Çeviri)

** Öğr. Gör, Atatürk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Tv ve Sinema Bölümü,
E-Mail: ayse.bilginer@ata-uni.edu.tr

DEDİKODU VE FACEBOOK' UN EVRİMİ*

Atalarımız dil kullanma yeteneğini neden yavaş yavaş geliştirdi? Dedikodu teorisine göre; grup ittifakları oluşturmak içindi. Bu aykırılık, enformasyon taşımak için gelişen daha popüler dil teorisi ile çelişir ve aynı zamanda dile bu bakış açısı, sadece düşüncenin daha gelişmiş formlarının evriminin bir yan etkisidir.

Evrimsel atalarımız o zaman çevrede diğer hayvanlar gibi ormanda yiyecek bulmada usta olmadıklarından dolayı, yiyecek bulmak için geniş bozkırlara göç etmek zorunda kaldılar. Bu durum için, atalarımızın rakiplerinin olgunlaşmamış meyveyi sindirebilmelerine karşın, bizim atalarımızın böyle bir yeteneği olmadığı şeklinde birçok açıklama yapıldı. Savanalara yapılan bu göç daha büyük avlanmalara neden oldu çünkü açıkta kalıyorlar ve yırtıcıların daha iyi görüş alanında oluyorlardı.

Yırtıcılıktan korunmak, daha fazla kişiyi kovabilmek veya yırtıcıları korkutup kaçırabilmek için grup sayıları artmak zorunda kaldı. Fakat, daha büyük grup boyutları ile daha büyük ittifaklar oluşturmak gereği hissedildi. Evrimsel tarihimizin bu noktasında, hem emek-yoğun hem de zaman alan bir iş olmasına rağmen tımar, bireyler arasında ittifak oluşturmanın ilk yolu oldu.

Dedikodu hipotezini ortaya koyan Robin Dunbar, bir grup büyüklüğü yaklaşık 150 olduğunda, tımarın artık ittifak oluşturmanın uygulanabilir bir yöntemi olduğunu çünkü onların uyumadıkları hayatlarının yaklaşık yüzde otuzunu - zamanın yüzdesi, herhangi bir zamanda hayatta kalan primatlar tarafından tımar yapmaya harcanan zaman değildir - bu aktiviteyle geçirdiklerini kuramını ortaya koydu. Böylece birden fazla kişi ile yapılan ve daha az zaman alan konuşulan doğal dil ortaya çıktı ve “sosyal ağ”¹ın daha etkili bir aracı olarak tımar yapmanın yerine geçti.

İnsan dilinin sadece “orada bir aslan var” şeklinde bilgi aktarımı için değil, karşılıklı destek için sosyal bağlar oluşturması da ilginç görünmektedir. Ancak bilgi aktarımı ve sosyal ittifakların oluşumu birbirini dışlamak değildir. Tamamen yararsız veya yavan bilgileri içeren ne kadar iletişim varsa düşünün! “ Merhaba, nasılsınız? ” “ iyi günler ” ve “ hoşçakal ” örneklerindeki gibi. Bu durumlarda, sayısız diğer örnekleri gibi, bu değerli bilgiler sesler/ ifadeler tarafından aktarılır. Bununla birlikte, sosyal birlikleri şekillendirmesi açısından, bunlar çoğu zaman faydalı ve aslında beklenendir. Bilgi sadece bilginin yararlılığı için değil, aynı zamanda bilginin paylaşanı ve alıcısı arasında bağ kurmak içindir.

SOSYAL AĞ, O ZAMAN VE ŞİMDİ

Konuşulan doğal dilin ortaya çıkışı zaman, çaba ve hatta mesafe açısından verimliliği beraberinde getirdi. Bir başkasının saçlarından bit ayıklamak gibi zorlu bir fiziksel aktivite yerine, az fiziksel yatırım içeren konuşma dili, bir seferde birden çok kişiyle yapılabilir ve doğrudan fiziksel temasa karşın makul konuşma mesafeleri bulunabilir. Benzer faydalar Facebook'ta cereyan eden sosyal bağ mekanizmalarından meydana gelir.

Facebook'un daha etkin bir sosyal bağ ihtiyacını karşılmasının en önemli nedeni daha önce mümkün olandan daha çok bireyin birbiriyle bağlantı kurmasıdır. Facebook'un arkadaş sınırını beş bindir ve Facebook camiasında bu sınırın yükseltilmesini savunan gruplar vardır.

---

* Margaret A. Cuonzo, Populer Culture And Philosophy, Facebook And Philosophy, What's On Your Mind? Edited By D.E.Wittkower, Open Court Chicago and LaSalle, Illinois, p:173-179 (Çeviri)

¹ Robin Dunbar, Grooming, Gossip, and the Evolution of Language, Harvard University Press, 1996.

Bu şekilde, birinin ana sayfasında yazacağı bir durum güncellemesi, potansiyel olarak binlerce insanı bir iletişim ediminin temsilcisi yapacaktır.

Facebook durumuma bu konunun küçük bir bölümünü yazdığım zaman bu gerçek beni kendime getirdi. Dakikalar içinde güncellememe çok sayıda yorum aldım. Bu Facebook durum güncellemesi muhtemelen en çok okunan felsefi çalışmamdı. Sosyal ağların kullanımı aynı zamanda konuşmaların fiziksel sınırlarını aşar. Dunbar, daha küçük gruplara bölünmeye meyilli çok büyük sohbet grupları olduğunu iddia eder ve bazı çalışmalar herhangi bir sohbeta yardım almadan katılan kişilerin sayısının yaklaşık dört olduğunu belirtir.

Zaten Facebook gibi sosyal ağların ortaya çıkışı, dağınık gruplar arasında etkili bir sosyal bağın ortaya çıkmasına neden olur. Daha yaygın olan dağınık gruplar küreselleşmenin oldukça belirgin bir sonucudur. Konuşulan dilin ortaya çıkışı gibi bizim atalarımız arasında büyüyen grup problemi de çözülmüştü, bu yüzden Facebook un ortaya çıkması sadece geniş bir grup için değil aynı zamanda bölgede gittikçe dağılan bir grubu da birbirine bağlar. Buna ilaveten, sosyal gruplar, geçmişte görülmeyen bir şekilde bölümlere ayrılmıştır.

Evrimsel tarihimizde, aynı kişiler aile, arkadaşlık, iş ortağı, oyun arkadaşlığını da içeren çeşitli roller canlandırmaktadır. Sosyal rollerinin daha büyük bölümlere ayrılması sosyal bağın daha spesifik türlerine duyulan ihtiyacı artırır ve sosyal bağların gücü daha zayıf olmasına rağmen grup büyüklüğü artma eğilimindedir. Artan grup büyümesi ile ilgili bu son iddia tartışmalıdır. Ancak, sosyal bağların dayanıklılığının daha zayıf olduğunun ortaya çıkabileceği göz önüne alındığında, bu bağların daha fazla sayıda birey ile oluşturulması durumu görülebilir.

*The Facebook Book'ta*², Greg Atwan ve Evan Lushan fahiş sayıda Facebook arkadaşlığı ekleyen kullanıcılara ithafen "Facebook arkadaş fahişeliği" kavramını kullandılar. Çok sayıda sosyal bağla şekillenen bu insanlar (bazen binlerce) çok güçlü bağların korunmasında bilişsel kaynakları kuşatamaz. Dolayısıyla, "bağ"ın yanlış bir adlandırma olduğu noktasında, bu bağlar zayıf olmalıdır.

BİR DİJİTAL GÜL MİS GİBİ KOKMAZ MI?

Sosyal bağlarla meşgul olan bireylerin zaman ve sayıları ve bakımından daha büyük verimlilik fiziksel kaynakları ve çabayı genişletir. Aşağıda incelenen örneklerdeki gibi, fiziksel kaynaklar ve zamana minimal yatırım ile iletişimsel eylemlerle meşgul olmak artık mümkündür. Genellikle (*Lil Green Patch* uygulaması kullanılarak gönderilen çiçekleri düşünün. Arkadaşlarıma somut çiçekler göndermek için en azından internete girmek, çiçek seçmek, para ödemek ve arkadaşımın adresini yazmak zorundayım. Birden fazla kişiye çiçek göndermek istersem, nihayetinde daha çok zaman ve epey para ile sonuçlanan, bu aşamaları yinelemek zorundayım. Sanal çiçek uygulamasını kullanarak, paraya yatırım yapmadan ve zamana minimal düzeyde yatırımla çok sayıda kişiye sanal çiçekler gönderebilirim. Hiç kimse somut çiçekleri almadığı halde, çiçekleri düşünüyorum olduğumu bilmenin deneyimiyle, onların bir benzerini aldığını düşünür. Böylece, somut çiçek göndermenin amaçlarından birini başarmış oluyorum, yani, çiçeği alan onu çok severek düşündüğümü bilir.

Facebook'taki uygulamaların birçoğu sosyal bağların dil öncesi yöntemlerine döner. Dürtmeyi düşünün. Birisi Facebook ta birini dürttüğünde, diğer kişilerin dikkatini çekmek için sanal dürtme girişiminde bulunuyor. Belirsiz olabilen bazı jestler ve fiziksel temasta da aynı

² Greg Atwan and Evan Lushing, *The Facebook Book* (Abrams Image, 2008).

şekilde bir belirsizlik vardır. Ancak bazen de çapkın bir hareket olarak yorumlanabilir. Sanal sarılma aynı zamanda dil gelişimi öncesi dönem bağlanma şekillerinin yerini alır. Sanal yiyecek paylaşmak ta dil gelişimi öncesi dönem bağlanma şekillerini yansıtır. New Orleans da dahil olmak üzere, Güney Amerika'nın diğer bölümleri, diğer birçok yerde ve genellikle çocukluk deneyimlerine geri götüren, var olan birkaç sanal yiyeceği göndermek Facebook arkadaşlarını hayretler içinde bırakıyor. Bende, örneğin, muhtemelen sadece Brooklyn 'nde büyüyenlerin bildiği yerel bir Brooklyn restoranı olan Spumoni Gardens'den sanal spumoni göndermişim. Bu, *arkadaşlarınıza Brooklyn'den bir şeyler gönderin* uygulamasını kullanımı idi. Böyle aktivitelerin amacı, benzer geçmişe sahip olanlar arasında bağlantı kurmaktır.

Tüm faaliyetler gündelik dil iletişiminden çok uzaklaşmış değildir. Facebook'ta mesaj ve çevrimiçi sohbet fonksiyonlarını düşünün. Bu fonksiyonlar, mektup gönderme ve çok samimi sohbetleri yansıtır ve bence, erken dönem iletişim biçimlerinin aynı sorunlarının sıkıntısını çekmektedir. Örneğin, çok mutlu bir şekilde üç farklı çevrimiçi sohbete devam edemezsiniz. Bizim bilişsel yeteneklerimiz basittir, eş zamanlı birçok sohbete devam edebilecek kadar güçlü değildir.

Arkadaşlarımızın durum güncellemeleri hakkında bilgi edinmenin faydası yoktur ancak bu bilgi Facebook arkadaşlarımızla bizi bağlar. Aslında, benim eski öğrencilerimden birinin mutfağında Chrissy Hynde 'in müziklerini dinliyor olması bilhassa bilinmesi gereken bir bilgi değildir. Ancak, bu durum onu aklıma getiriyor ve aramızda bir yakınlık oluşturuyor, onun durum güncellemesini okumasam, bunu deneyimleyemezdim. Skoru olan bir arkadaşla oyun oynamak, YoVille'de "apartman" ziyaret etmek, Pet Society'de sanal hayvan beslemek ve FarmVille'de sanal çiftlik eğilimi, benzer işlevleri yerine getirir.

Böylece, Facebook gibi sosyal ağ sitelerinin ortaya çıkması, genel olarak insan dilinin gelişimini yansıtan sosyal bağlarda etkinlikte bir artış olduğunu gösterir.

2.0 DİLİNİN EVRİMİ

Facebook, yeni bir iletişim biçimidir, sadece yeni bir iletişim aracı değildir. Bu ifade ile ne demek istiyorum?

Kısa mesajın gelişimi yazı dilinin yeni bir iletişim aracı olmasını açıklar. Kısa mesaj yazı dilinin kısaltılmış şeklini aktarmak için nispeten yeni bir yoldur. Bununla birlikte, bu ifadenin altında yatan anlam bu yeni iletişim aracını gelişimiyle değişmedi. Daha kısaltılmış ifadeler bile yazı dilinin tanımlanabilir kısaltmalarıdır. Benzer şekilde, telefonun gelişimi yeni bir iletişim aracının gelişimini temsil etmişti. Bu durumda telefon, konuşma dili için yeni bir araçtı.

Diğer yandan, yeni bir iletişim şekli, tamamen yeni bir sembolik sistemdir. Bir dilin konuşma şeklinde iletişim kurabilmek mümkündür, İngilizce ve Swahilice gibi, fakat yazılı şekilde anlamak mümkün olmayabilir. Hem yazılı hem sözlü doğal dil birinin diğerine çevrilebilir olması gibi temel yapılarla sahiptir. Fakat, semboller farklıdır; biri bir takım konuşma sesleri kullanırken, diğeri bir takım görsel sembolleri kullanır. Onlar (konuşma ve yazı dili ç.n.) sadece aynı sembolik sistemin farklı araçları değildir ve iletişimin farklı şekillerini sunarlar. Benzer şekilde, Amerikan İşaret Dili, farklı hareketlerinin farklı anlamlara sahip olduğu, farklı bir iletişim biçimidir.

Facebook'un mesajlaşma ve sohbet fonksiyonları, sosyal ağ sitelerinin sadece farklı bir iletişim aracı sağladığını iddia etmesine karşın, ben sosyal ağ sitelerinin ortaya çıkışının farklı bir iletişimi temsil ettiğine inanıyorum. Bazı dil uygulamaları, Facebook söz konusu

olduğunda benzersizdir. Facebook'un *SuperPoke* ve *Drinks On Me* gibi bazı iletişimsel uygulamaları sosyal bağları dil gelişimi öncesi şekillerine geri götürür ve yazılı veya sözlü irtibat gerektirmez. Çoğu zaman, piktoryal aracılığıyla gerçekleşir ve sözel semboller gerektirmez. Ve iki katılımcının Facebook'ta yer alan sosyal bağları kullanması için aynı dili bilmelerine gerek yoktur.

Örneğin, benimle aynı dili bilmeyen Facebook arkadaşlarım var. Fakat biz yine de birbirimize bir şeyler göndeririz, birbirimizi dürteriz ve geleneksel dilin daha az sınırlandırdığı iletişimsel aktivitelerle ilgileniriz. Bu durum Facebook'ta bazı iletişimsel eylemlerin yeni olduğunu ve günlük dile tam olarak çevrilemediğini gösterir. Buradan şu sonuç çıkar ki; Facebook yeni bir iletişim biçimidir ve sadece yeni araç olmadığı izlenimini uyandırır. Ayrıca, ifadelerin anlamları iletişimcilerin linguistik uygulamalarıyla belirleniyorsa, Facebook'ta ortaya çıkan linguistik uygulamaların birçoğunun daha önce kullanılan iletişim yapılarından oldukça farklı olduğu da göz önüne alındığında, Facebook yeni bir iletişim biçimini oluşturmaktadır.

YENİ BİR SOSYAL BAĞ MI?

Dedikodu teorisinde sosyal ittifaklar oluşturmak için bir araç olarak insan dilinin geliştiğini ve bilgi nakletmediğini vurgulamıştım. Bu ittifakların daha önceki ittifak şekillerinin derinliğinde olmaya ihtiyaç duymamasına karşın, küreselleşmenin yükselişi ve daha çok bölümlere ayrılmış bir sosyal yapının daha çok sayıda ittifaklar oluşturma ihtiyacı doğurduğu kanaatindeyim. Bu iddialar Facebook'ta ortaya çıkan sosyal bağların doğası hakkındaki soruları besledi. Eğer anlamlar, yeni bir sosyal gerçekliğe vurgu yapan Facebook'taki ifadelerin kullanımı ve bizim kullandığımız ifadeler tarafından belirleniyorsa, o halde Facebook'ta ortaya çıkan sosyal bağların doğası onları geliştiren yeni iletişim şekilleri gibi tek ve eşsiz olmalıdır.

Daha önce bizim evrimsel tarihimizde, sosyal bağlara gerekçe oluşturan şey karşılıklı fiziksel destekle bağlanmış olmaları. Dedikodu teorisini, insan dilinin ortaya çıkmasına neden olan sosyal bağın temel nedeninin, av olmaktan sakınmada fiziksel destek için duyulan ihtiyaç olduğunu söyler. Bir yüzyıl kadar önce insanlar tarafından oluşturulan bu bağlar, kişinin arazi ve mülkünü savunmak, kişinin çiftlik veya çocuklarıyla ilgilenmek ve diğer fiziksel kaynakları paylaşmak gibi bazı fiziksel destekleri de içermekteydi. Ancak bu durum, Facebook'ta şekillenen sosyal bağların birincil hedefi gibi görünmüyor.

Peki Facebook'ta oluşturulan bu bağların amacı nedir? Bilgi paylaşımı bu bağlara bir avantaj olabilir. Yeni şeyler öğrenir, Facebook'taki olaylar hakkında makale ve bilgi için linkler alırız. Saygı yaratmanın aynı zamanda Facebook arkadaşlığı için bir motivasyon olduğu görülmektedir. Facebook arkadaşlarımıza gönderdiğimiz samimi düşünceler, kucaklaşmalar ve benzerlerini düşünün. Bu tür uygulamaları kullanmak samimidir ve bizi diğerlerine bağlar.

Facebook arkadaşlarımızın egosunu okşamak için bu şeffaf yöntemler (kucaklaşmalar, "en iyi arkadaşlar", ve benzerleri) Facebook arkadaşlığı için birincil motivasyon olabileceğini akla getirmektedir. Belki de bu bağlar itibar ve eğlence amacından daha fazlasıdır. Sosyal bağın daha önceki faydaları grup üyeleri veya diğer gruplar arasındaki çatışmalarda fiziksel yardım kapsamındayken, yeni sosyal bağların faydaları çocuk yetiştirme, avcılık ve benzerleri için öncelikle bilgilendirici ve itibar kaynaklı fiziksel yardım gibi görünmektedir.

OTURUM KAPATMAK, GELECEĞE BİR BAKIŞLA

“Okuduğunuz lisede konser veren Justin Timberlake... MP3 pazarında IPOD’un “payı... Dalai Lama’nın diğer lamalar üzerindeki üstünlüğü... Google büyük...” Facebook’tur.

—The Facebook Book

Facebook, insanlarda sözlü dilin ortaya çıkmasına yol açan benzer faktörlerin bir sonucu olan yeni bir insan iletişimi şeklini temsil ettiğinden felsefik olarak "büyük" tür. Ve yine daha önce hayal edilemeyen bir tarzda yapabildiği yeni bir insan bağı şekline dikkat çektiğinden dolayı "büyük"tür.

Varlığın türlerinin yeni formları ortaya çıktığında, onlar bizi geri dönmeye ve bunu nasıl düşündüğümüzü yeniden değerlendirmeye zorlar. Kişisel bilgisayarın doğuşu ile, filozoflar geri dönmek ve düşüncenin doğasını yeniden değerlendirmek zorunda kaldı. Yeni sanat formları doğduğu zaman, sanat felsefecileri bir sanat çalışmasını neyin anlamlandırdığını yeniden değerlendirmek zorunda kaldı. Aynı şekilde, dil felsefecileri ve sosyal felsefeciler Facebook’ta ortaya çıkan iletişim şekillerini ve sitede şekillenen bağların doğasını incelemelidirler ve başkasıyla iletişim ve bağ kurmanın ne anlama geldiğini yeniden gözden geçirmelidirler.³

---

³ Farras Abdelnour, Rhiannon Allen, Jason Altiglio, Erica Antonucci, Lisa Bates, Christopher League, Amie Patel, Sarah Sarai, Gladys Schrynemakers, Kerry Shore, Stephen Thompson’a ve online oluşan sosyal bağları araştırmada yardımlarından dolayı diğer Facebook arkadaşlarıma teşekkür ediyorum. Bu sayıyı oluşturan, sosyal ağ etkileri üzerine NA-CAP panelini organize eden ve Facebook’ta ortaya çıkan felsefik sorunları düşünmeme ilham veren Dylan Wittkower’a ayrıca teşekkür ediyorum.
